Vėl pradėti leisti Jurgio Savickio raštai

Trečiame tome, kuris antradienį pristatytas Užsienio reikalų ministerijoje,- kelionių apybraižos ("Vaga", V., 1995)

Liudvikas Gadeikis

Jurgis Savickis - neeilinė mūsų kultūros asmenybė. Visais atžvilgiais Vakarų žmogus - tiek savo grožiniais kūriniais, tiek diplomatine veikla.

Didžioji mūsų literatūros dalis yra įaugusi į kaimišką tikrovę, kaimo kultūrą. J. Savickis - pirmasis lietuvių rašytojas, radikaliai pasukęs į europietišką kultūrą. Tai ne vien išoriniai tos kultūros ženklai - perimtas ir pats mąstymas, be sentimentų, ironiškas žvilgsnis į save ir pasaulį. Grožiniuose kūriniuose J. Savickis beveik nekalbėjo moralės, tautos temomis, atsisakė tokio įprasto mūsų skaitytojui emocinio santykio. Jis buvo vienas pirmųjų estetų lietuvių prozoje, dėl to tik elito galėjo būti suprastas ir priimtas. Jis visą laiką buvo pripažįstamas, bet nebuvo skaitomas.

J. Savickio portretas.
Dail. V.K. Jonynas

Anot doc. G. Viliūno, kai studentams pasakai, jog Krėvė yra gimęs tais pačiais metais kaip ir Džoisas, jie kartais ima kikenti. Krėvės "Šiaudinėj pastogėj" išėjo tais pačiais metais kaip ir Savickio "Šventadienio sonetai". Bet pastarąjį visai nejuokinga lyginti su Džoisu - gal kitas mastas, bet iš esmės tai tas pats modernizmas, vienalaikė Europos literatūra. Čia yra J. Savickio reikšmė ir todėl jį taip svarbu priartinti prie šiandieninio skaitytojo.

Bet ne vien dėl modernumo J. Savickis liko nuo mūsų šiek tiek nutolęs. Kaip sakė prof. V. Kubilius, Lietuvai praradus nepriklausomybę iš kultūrinio palikimo pirmiausia buvo išstumti tie rašytojai, tie veikėjai, kurie kūrė Lietuvos valstybę. Kadangi Lietuvos valstybės kūrimas sovietiniais laikais buvo nusikaltimas, tai jų palikimas buvo arba visai užblokuotas, arba galėjo vos vos pralįsti labai neutraliom formom. Ne tik Savickis - tai ir Ignas Šeinius, Petras Klimas, ir visa kohorta prieškarinės lietuvių inteligentijos. Todėl dabar mūsų pareiga iškelti tuos žmones ir jų palikimą.

Gražu, kad įstrigusį J. Savickio raštų leidimą ryžosi išjudinti Užsienio reikalų ministerija. Kaip ne kaip, J. Savickis - tai ir Lietuvos diplomatijos istorija, daug labiau užmiršta ir apleista negu literatūros istorija. Dabar, žadėjo ministerijos sekretorius A. Januška, nebeįstrigs likę trys tomai, remsime ir kitų diplomatų knygų leidimą.

Pirmuosiuose dviejuose tomuose, išėjusiuose bene prieš trejetą metų, buvo sudėti grožiniai J. Savickio kūriniai. Trečiajame tome - gausių jo kelionių apybraižos - gyvos, tikro menininko plunksna rašytos. Iš ano laiko įspūdžių kai ką geriau ir apie tų kraštų dabartį suprasime.

Labai įdomus bus ketvirtas tomas, kuris greitai turėtų pasirodyti. Jame dienoraštis "Dega žemė", rašytas jau išvykus iš Lietuvos,- apie tragiškuosius Lietuvai 1940-uosius, nepriklausomybės praradimą. Tai tragiška autentiškų išgyvenimų knyga.

Laukia dar penktas ir šeštas tomas. Penktas - laiškų - jau paruoštas, tik sudarytoja J. Žėkaitė netikėtai sužinojo, kad Stokholmo archyve yra pluoštas J. Savickio laiškų I. Šeiniui, tad išvyko jų ieškoti. Šeštas tomas - raportai Užsienio reikalų ministerijai. Šitie du tomai - labai svarbi Lietuvos diplomatijos ir istorijos dokumentika, faktiškai vadovėlis šiandieniniams mūsų diplomatams.

Gegužės mėnesį - J. Savickio 105 m. sukaktis. Atnaujintas raštų leidimas. Ką tik pasirodė D. Saukos knyga apie J. Savickį. Yra ką skaityti, tik ar mūsų dvasia jau pabudo europietiškai savivokai.

...ojos Balašaitienės romanai

...s universiteto do-
...iaus Užtupo privati
...dykla "Vilius" išlei-
...ojos ir žurnalistės
... Balašaitienės ro-
...ijos ir pelenai" (208
...egz.). Šią knygą jau
... metų turėjo išleisti
...idykla, bet rašytoja,
...si korektūrą ir su-
... nepriimtinus pataiko...keitimus bei išbrau...tegoriškai atsisakė
...kimą taip "apdoro...ybą spausdinti, ne...jos ir ir tada pri...onoraras! Tai labai
...iuo metu, neeilinis
...principingumas. Tad
...ivėlavusi, bet knyga
...ietuvos skaitytojus.

... aprašomas ikikari...klausomos Lietuvos
... miestelio inteligen...mas, šeimų dramos,
...atkaklumas siekiant
...ı tikslų, teisybės ir
...mo triumfas.

...o spaustuvėje jau
...amas ir antras A. Ba...s romanas "Prara...kle" (264 psl., 1.000
... įdomus savo tema
... kuriame aprašomas
...pasitraukimas į Va...ėjant antrajai bolše...pacijai, sunkios odi...o nualintoje Euro...sų žmonių ryžtas ir
...as įgyjant profesi...imybė dorai ir hu...i. Sakyčiau, tai puiki

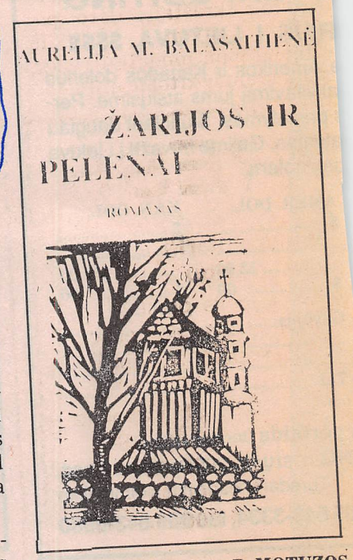

Viršelis — dailininko B. MOTUZOS

medžiaga kino filmui!

Gegužės viduryje ir ši knyga paliks spaustuvę, pasitikdama į Lietuvą žadančią atvykti autorę. Jau numatyti jos susitikimai su skaitytojais daugelyje Lietuvos miestų ir kaimų. Nors Lietuvoje dabar išleidžiama labai daug įvairių knygų, bet originalių romanų pasirodymas — retenybė. A. Balašaitienė gimtinės žmonėms atiduoda pačią kilniausią dovaną — savo brandžią, po tolimus pasviečius išnešiotą ir išsaugotą dvasinę kūrybą.

Henrikas Paulauskas,
Vilnius, Architektų 107-84